

УДК 4а77.35 [370]

**ФОРМИ ПОЗИЦІОНУВАННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
У ПРОСТОРІ ВИЩОЇ ШКОЛИ : КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ВИМІР**
(замість передмови)

Виткалов Володимир Григорович – кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри культурології та музеєзнавства,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
<http://orcid.org/0000-0003-0625-8822>
<https://doi.org/10.35619/ucpm.vi36.401>
volodumur_vitkalov@ukr.net

Крізь призму авторських досліджень, надісланих до редакційної колегії видання, аналізується тематичний зміст матеріалів даного фахового, науко-метричного збірника, на підставі якого виявляються найбільш помітні тенденції в науковому просторі сучасної вищої школи. Наголошується на тому, що критична ситуація в українському соціумі, пов'язана з COVID-19, складними соціально-політичними проблемами та глобалізаційними чинниками у той же час стимулює розширення наукової проблематики, поглиблює науковий пошук і засвідчує активізацію творчої думки української спільноти у розробці нових наукових проблем.

Ключові слова: науковий пошук, глобалізаційні проблеми сучасності, культурно-мистецька проблематика.

Світ швидко змінюється. Змінюється з ним і проблематика наукового пошуку та розширюється коло його репрезентантів, що ставлять за мету дати власну реакцію на події, що відбуваються у ньому, або заглибитися у простір національної культури з метою пошуку в ній маловивчених лагун, інформаційний потенціал яких здатен надихнути на подальше його дослідження. Тож запропонований на розгляд читача науковий збірник ставить за мету ознайомити з фрагментами тих змін, що відбуваються у просторі сучасного соціуму і вищої школи зокрема, оскільки його авторський склад – науково-педагогічні працівники мережі ЗВО України та далекого зарубіжжя, що презентують різні дослідницькі школи, світоглядні установки, рівень опанування науковими методиками. Та й проблематика останнього також являє інтерес, оскільки торкається загальносвітових тенденцій – консолідації дослідників, спрямовану на зміну соціокультурного простору, формування єдиної культурної спільноти, мета діяльності якої – благо людини.

Його відмінністю також є те, що це фактично останній збірник, у якому друкуються наукові праці, що у переважній більшості є складовими дисертаційних досліджень, захист яких відбувається ще за традиційними вимірами. Відтак на його змісті хоча й частково, однак можна помітити тематичний ряд і рівень кваліфікаційних вимог вітчизняних атестаційних структур.

Історична проблематика – найбільш об'ємний розділ збірників. І в цьому випуску вона також є домінуючою. Її загальний напрям – пошук спільних точок дотику з культурним досвідом країн світу, спроба використати його, адаптувавши під українські реалії, оскільки переважна більшість дослідників – представники національної мережі ЗВО. Не ставлячи за мету дати характеристику усім розвідкам розділу, акцентуємо увагу лише на найбільш типових.

У цьому зв'язку матеріали, до прикладу, А. Мельничук і О. Стрілецької (Україна), Чжао Чженгуан і Чжу Лін (Китай) демонструють це бажання. Однак якщо А. Мельничук ставить за мету виявити специфіку організації художньої діяльності, як і культурного простору Франції загалом, що в добу Просвітництва являла собою оригінальний центр художньої освіти, систему успадкування якої, критично осмисливши, можна й сьогодні творчо використовувати у художній практиці, то матеріал О. Стрілецької, торкаючись організаційно-культурного і виконавського досвіду К. Шимановського у музичному середовищі Львова у час розквіту його творчості, навпаки демонструє статусність західноукраїнського міста для концертної практики музикантів Європи. Інакше кажучи, навіть ці дослідження дають специфічний ракурс бачення вітчизняного простору в культурних координатах європейського художнього досвіду.

Цікавими, у продовження теми, є й статті китайських молодих дослідників, які активно опановують систему наукового пошуку в українських ЗВО, заземлюючи її на власний національний ґрунт. І якщо Чжао Чженгуан ставить за мету розглянути китайську техніку няньхуа (народна картина) другої пол. ХХ століття, акцентуючи увагу на світоглядних аспектах цієї практики, адже *народні майстри* Китаю намагалися довести думку про те, що власник цього артефакту не лише набуває необхідні особисті блага, але й ці чесноти екстраполюється на ствердження могутності і процвітання держави, тобто крізь призму творчості народних майстрів виявляється їх висока громадянська позиція та патріотизм. І вже цим згаданий дослідник

пропонує замислитися над потенціалом народного мистецтва, його роллю у системі східної культури, то Чжу Лін, розширюючи окреслену вище інокультурну складову, акцентує увагу вже на формах та специфіці інтерпретації європейської музики китайськими співаками, наголошуючи на адаптації західних моделей виконавської традиції та поєднуючи різні, достатньо полярні за сприйняттям, форми музичного мислення, взявши, до прикладу, досвід інтерпретації німецької пісенної лірики у виконанні Д. Юнус. Але і перший, і другий дослідники розширюють наше уявлення про художню творчість, намагаються вписати власну спадщину у світовий культурний простір сьогодення.

Серед інших аналогічних історичних тем – вітчизняне образотворення. І в цьому плані статті Ю.Майстренко-Вакуленко, І. Паур, Н. Руденко-Краєвської, Я. Лисун, Т. Міронова також певною мірою висвітлюють власний ракурс погляду на проблему художнього буття, при цьому кожен із них також поглиблює національний сегмент у загальному культурному просторі.

Характерною рисою сьогодення є й посилення уваги до різних форм «сценічного» мистецтва, зокрема хореографії, яка сьогодні, не зважаючи на популярність через видовищність, але й значною мірою її прикладний характер, є найменш дослідженим сегментом у просторі національної культурно-мистецької практики. І в цьому плані її історичний вимір, відтворений на сторінках цього розділу (У. Данилюк, І. Климчук, І. Гутник) також буде корисним і для позиціонування самого жанру, і для молодих дослідників у подальшому поглибленні проблематики.

Другий розділ збірки презентує низку публікацій, спрямованих на виявлення сутності культурного тексту, зокрема теоретичних аспектів художнього процесу. І в цьому контексті стильові сегменти європейської класичної спадщини, зокрема інтерпретація в європейській музичній практиці теми «La Belle Dame Sans Merci» викликає беззаперечний інтерес. Тим більше, що цей ліричний образ чимало століть інтерпретується у творчості різноспрямованих митців (зокрема американського класика Ч.В. Стенфорда, В. Сильвестрова та груп популярної, джазової чи рок-музики).

На підставі аналізу окресленої проблеми Н. Довгаленко доводить, що «в світовій музичній практиці існують сталі смислові закономірності як у художньому тексті, так і соціальних та культурних обставинах його функціонування, що надають можливість тривкого збереження водночас із гнучким укоріненням у віддалених і безпосередньо не пов'язаних між собою стильових платформах» (С.99). Тож історія «вічних тем» може стати доброю нагодою для того, щоб замислитися над природою «таємничого шифру смислу» (О. Михайлов).

Спираючись на інтерпретацію тексту, слід згадати й таку його рису, як інтертекстуальність, тобто наявну властивість тексту взаємодіяти з іншими текстами та інтегрувати їх до власної структури, надаючи йому вже нових образно-стилістичних якостей. У цьому зв'язку дослідження Л. Білякович, побудоване саме на виявленні інтертекстуальності у дизайні одягу другої половини ХХ – початку ХХІ століття. З'ясовуючи художньо-стильові особливості культури постмодернізму, авторкою виявлено образотворче та формотворче значення інтертекстуальності в спадщині провідних світових дизайнерів і творчо-пошукових стратегіях Будинків Мод (Yves Saint-Laurent, Gianni Versace, Gianfranco Ferré, John Galiano, Alexander McQueen, Ann Demeulemeester, Naeem Khan, Gabriele Colangelo, Jeremy Scott, Світлани Тегін, Carven, Valentino, Andrew Gn), заснованих на інтеграції у дизайн одягу текстів образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, архітектури, фотографії, літератури шляхом цитування, ремінісценцій, алюзій, стилізації тощо.

До аналогічної проблематики можна віднести й дослідження І. Щербіни, спрямоване на з'ясування сутності інтерпретації тексту вокального твору «Alto Giove» з опери «Поліфемо» Н. Порпора, в якій, на основі музикознавчого аналізу тексту партії Ачі «Alto Giove» і драматургії лібрето опери, визначено афект, структуру і семантику відомих версій редакції сольного номеру; в також «виявлено особливості стилю композиторського письма та варіанти вокально-виконавської репрезентації художнього твору, сформувавши на цій підставі принципи колоратурної інтерпретації арії в стилі барокового бельканто ХVІІІ століття».

Не можна не згадати в контексті тематичного ряду цього випуску й завжди глибокі та інформаційно насичені розвідки С. Салдан. На цей раз її пошук заземлюється на подальшу розробку її дисертаційної теми, а саме – йдеться про антропософські інтенції у музичних композиціях чеського композитора Алоїза Габи, який, спираючись на засадничі аспекти антропософського вчення Р. Штайнера про свободу особистості, її вільний розвиток, єдність духовного і матеріального в житті людини, кладе їх в основу власних музично-естетичних поглядів. Штайнерівська думка про перспективу подальшої трансформації форм вираження ладотональної системи в музичному мистецтві, пов'язаної зі зміною світосприйняття у суспільстві, стверджує авторка, стала опорою для подальшого захоплення А. Габи мікрохроматикою та пошуку нових композиційних технік, що знайшло своє втілення й у виборі тем та ідей його музичних творів.

Продовжуючи цей тематичний ряд, інша дослідниця (В. Зінченко) акцентує увагу на маловідомому балеті «Traces» сучасного українсько-нідерландського композитора М. Шалигіна,

виявляючи прийоми авторської концепції втілення символіки юродства, що знаходить своє виявлення у його творчості як на жанрово-інтонаційному рівні (ламентозність за участі глосолалії), алюзії до культових наспівів, системи дитячих фольклорних жанрів, так і на рівні інтертекстуальних зв'язків: у заголовках, присвятах, текстових алюзіях тощо.

Цікавою видається в контексті історичного сегменту збірника й інтерпретація популярної вокальної лірики в художньому кіно доби «Відлиги», здійснена О. Єрошенко, звернення до проблематики якої засвідчує спробу критично осмислити художній досвід країни, культурний потенціал якої продовжує привертати увагу наукової спільноти. На прикладі вже класичної вокальної лірики авторка визначає різновиди сольного вокального виконання в художніх фільмах, а саме: вокальне виконання актора-персонажа; вокальне озвучування персонажа; вокальне озвучування візуального ряду (відеоряду) кінофільму, намагаючись віднайти причини популярності обраних для розгляду артефактів.

Символіка, як визначальна складова художнього мислення, виявляється найбільш помітно і в іконографії, проблематика відображення принципів іронічності в іконографічному образі якої належить до методологічних засад іконології, одним із завдань якої є «переклад» умоглядних ідей на мову художніх зображень. У цьому зв'язку стаття О. Осадчої, розміщена у цьому збірнику, торкається проблеми методологічних засад іконології, пов'язаної зі створенням іконографічного образу. Підхід до ретрансляції іконічних принципів формується за допомогою розрізнення двох категорій образів – *образу-двійника* і *образу-знака*. Акторка наголошує, що світ умоглядних *ейдосів* не сприймається чуттєво і в цьому сенсі *образ-двійник*, зображальність якого полягає у мімезисі, не може транслювати ноетичний досвід. Підкреслено, що через *образ-знак* умоглядні категорії і абстрактні явища оприявлюються у зримих формах сприйняття, адже у своїй структурі він містить дистанцію між образом і прототипом, умоглядним і чуттєвим світами, яка долається за допомогою іконічних принципів, певні методи застосування яких наведено у запропонованій науковій праці

Заключний, III розділ збірника об'єднує також оригінальний матеріал стосовно розгляду хореографічних вистав, поставлених на музику І. Стравінського в балетному театрі України («Жар-птиця», «Петрушка», «Весна священная», «Поцелуй феи», «Пульчинелла» (Т. Луговенко, В. Грек), звернення балетмейстерів до яких, на думку авторів статті, обумовлено їх драматургічною стрункістю та сценічною логікою.

Сюди віднесемо й розвідку Г. Перової та Л. Хоцяновської, змістом якої є виявлення специфіки формування авторського балетмейстерського стилю І. Кіліана у 1970-х роках, завдячуючи організаційно-культурній та художній діяльності якого Нідерландський театр танцю останньої третини ХХ століття набуває світової слави. Провідна думка творчості цього митця, стверджують автори, – танець має народжуватися з музики, формуючи при цьому власну стилістику образів.

Поза сумнівом, за змістом лише окремо взятого збірника складно робити далекосяжні висновки стосовно того чи іншого явища, постаті або твору, однак тенденція розширення дослідницьких меж помітна, як помітна вона й стосовно розширення культурного простору крізь призму наукового дискурсу професорсько-викладацьким складом вищої школи загалом.

Тож світова пандемічна криза та глобалізаційні виклики не стали гальмом для розвитку вітчизняної науки, а лише стимулювали подальший пошук нових форм позиціонування і митців, і науковців у складному просторі сьогодення.

UDC 477.35 [370]

ФОРМИ ПОЗИЦІОНУВАННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОСТОРІ ВИЩОЇ ШКОЛИ : КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ВИМІР

Виткалов Володимир Григорович – кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри культурології та музеєзнавства,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

Крізь призму авторських досліджень, надісланих до редакційної колегії видання, аналізується тематичний зміст матеріалів даного фахового, науко-метричного збірника, на підставі якого виявляються найбільш помітні тенденції в науковому просторі сучасної вищої школи. Наголошується на тому, що критична ситуація в українському соціумі, пов'язана з COVID-19, складними соціально-політичними проблемами та глобалізаційними чинниками у той же час стимулює розширення наукової проблематики, поглиблює науковий пошук і засвідчує активізацію творчої думки української спільноти у розробці нових наукових проблем.

Ключові слова: науковий пошук, глобалізаційні проблеми сучасності, культурно-мистецька проблематика.

FORMS OF POSITIONING OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL WORKERS IN THE SPACE OF HIGH SCHOOL: CULTURAL AND ARTISTIC DIMENSION

Vytkalov Volodymyr – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Cultural and Museum Studies, Rivne State Humanitarian University, Rivne

The thematic content of the materials of this professional, scientific-metric digest is analyzed. On its basis the most noticeable tendencies in the scientific space of modern high school are revealed through the prism of the author's researches sent to the editorial board of the publication. It is emphasized that the critical situation in Ukrainian society related to COVID-19, complicated socio-political problems and globalization factors at the same time stimulates the expansion of scientific issues, deepens scientific research and testifies to the intensification of creative thinking of the Ukrainian community in developing new scientific problems.

Key words: scientific research, globalization problems of the present, cultural and artistic issues.

Надійшла до редакції 25.12.2020 р.